

Stručni rad

Lopedagoški pristupi u školi: povezivanje smisla, odgoja i učenja

Jasna Colnerič

Osnovna škola Ferda Vesela Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Članak obrađuje logopedagoški pristup kao važan dodatak suvremenom poučavanju, jer povezuje znanje s pitanjem smisla, vrijednosti i osobnog razvoja. Polazi iz logoterapije, čiji je utemeljitelj Viktor Frankl, te naglašava da je temeljna ljudska motivacija potraga za smislom. U središtu je uloga učitelja koji nije samo prenositelj znanja, nego i uzor, pratitelj i poticatelj refleksije. Svojim odnosom i načinom rada stvara prostor u kojem učenici razvijaju unutarnju motivaciju, odgovornost i svijest o vlastitim vrijednostima. Važan dio pristupa je i kvalitetan odnos koji ističe Alfried Längle, jer omogućuje sigurno i poticajno okruženje za učenje. Članak uključuje i praktičan primjer nastave koji pokazuje kako učitelj kroz pitanja, dijalog i refleksiju može voditi učenike prema povezivanju nastavnog sadržaja s vlastitim životom. Takav pristup potiče aktivno sudjelovanje, samostalno razmišljanje i osobni rast. U zaključku se naglašava da logopedagogija ne zahtijeva velike promjene, već prije svega drugačiji pogled na poučavanje. Škola tako može postati mjesto gdje učenici ne stječu samo znanje, nego razvijaju i smisao, vrijednosti i unutarnju stabilnost.

Ključne riječi: logopedagogija, smisao, odgoj, obrazovanje, učitelj, učenik, unutarnja motivacija, odgovornost, vrijednosti, odnos, refleksija, osobni razvoj, Viktor Frankl, Alfried Längle

1. Uvod

U suvremenom školskom okruženju sve se češće susrećemo s pitanjem kako učenicima približiti učenje na način koji nadilazi puko stjecanje znanja i uključuje i osobni razvoj, smisao i unutarnju motivaciju. U tom kontekstu kao iznimno koristan pristup pokazuje se logopedagogija, koja se temelji na spoznajama logoterapije, čiji je utemeljitelj Viktor Frankl. Logopedagogija naglašava važnost smisla, odgovornosti i slobode u odgojno-obrazovnom procesu te učenicima omogućuje razvijanje vlastite unutarnje motivacije i životne orijentacije.

Schechner i Zürner u svojim logopedagoškim tezama ističu da je odgoj uvijek i odgoj za smisao, jer čovjek nije samo biće potreba, nego biće smisla. [1] To znači da škola, uz znanje, mora razvijati i sposobnost učenika za razumijevanje sebe, svojih odluka i svog mjesta u svijetu.

2. Logopedagoške teze i njihov značaj

Logopedagoški pristup temelji na nekoliko ključnih tez, koje usmjeravaju rad učitelja:

1. Čovjek kao slobodno i odgovorno biće

Učenik nije pasivni primatelj znanja, nego aktivni su-kreator vlastitog razvoja. Ima mogućnost izbora svog odnosa prema situacijama, što je ključno za njegov osobni rast [1].

2. Usmjerenost na smisao

Temeljna ljudska motivacija je potraga za smislom. Učitelj stoga mora povezivati nastavne sadržaje s životnim pitanjima i iskustvima učenika. [1]

3. Pedagoški odnos kao susret

Važan je autentičan odnos između učitelja i učenika. Učitelj nije samo posrednik znanja, nego i pratitelj i uzor. [2]

4. Odgoj kao proces vrijednosti

Škola mora omogućiti razvoj vrijednosti poput odgovornosti, poštovanja i solidarnosti. [3]

2.1. Uloga učitelja

U logopedagogiji učitelj nije samo predavač, nego i:

- mentor,
- uzor,
- pratitelj,
- poticatelj refleksije.

Važno je da učitelj sam živi vrijednosti koje prenosi, jer učenici najviše usvajaju upravo kroz njegov primjer. [2]

2.2. Uloga učitelja u logopedagogiji: nositelj smisla i odnosa

U logopedagoškom pristupu učitelj ima posebnu, produbljenu ulogu koja nadilazi tradicionalno shvaćanje poučavanja. Ne radi se više samo o prenošenju znanja, nego o stvaranju prostora u kojem učenik otkriva smisao, razvija odgovornost i oblikuje vlastitu osobnost. Ta uloga temelji se na spoznajama logoterapije koju je razvio Viktor Frankl te na logopedagoškim tezama koje naglašavaju čovjeka kao biće smisla. [1]

2.2.1. Učitelj kao uzor (model vrijednosti)

Jedna od najvažnijih zadaća učitelja je postati uzor. Učenici ne usvajaju vrijednosti primarno preko riječi, nego kroz promatranje. Ako učitelj djeluje autentično, odgovorno i s poštovanjem, učenici te osobine internaliziraju. [2]

Viktor Frankl ističe da se smisao ne može učiti izravno, već se prenosi kroz osobni primjer i životni stav. Učitelj tako postaje »nositelj smisla«, koji svojim djelovanjem pokazuje kako živjeti vrijednosti u praksi.

2.3. Učitelj u logopedagogiji: različne vloge i njihov značaj

2.3.1. Učitelj kao odgojitelj za smisao

Logopedagogija naglašava da učitelj mora usmjeravati učenike prema pitanjima smisla:

- Zašto učim?
- Što je vrijedno mog truda?
- Kako mogu doprinijeti drugima?

Umjesto da daje gotove odgovore, učitelj potiče učenike da traže vlastite odgovore. Schechner i Zürner ističu da je zadatak pedagogije „otvarati pitanja smisla, a ne ih zatvarati“. [1] Takav pristup potiče unutarnju motivaciju, koja je trajnija od vanjskih poticaja poput ocjena ili nagrada.

2.3.2. Učitelj kao pratitelj i osoba odnosa

Odnos između učitelja i učenika ključan je element logopedagogije. Učitelj i učenik ulaze u dijalog temeljen na poštovanju i prihvaćanju. Učitelj nije autoritet koji samo nadzire, nego osoba koja prati učenika na njegovom razvojnem putu. [3] Alfried Längle naglašava da kvalitetan odnos čini temelj svakog odgojnog procesa jer omogućuje osjećaj sigurnosti i prihvaćenosti. Tek u takvom okruženju mogu se razvijati osobni rast i zrelost.

2.3.3. Učitelj kao poticatelj odgovornosti

Logopedagogija naglašava da je čovjek uvijek odgovoran za svoje odluke. Učitelj ne rješava probleme umjesto učenika, nego ih vodi da sami preuzmu odgovornost. To uključuje:

- postavljanje pitanja umjesto davanja rješenja,
- poticanje refleksije,
- omogućavanje izbora.

Na taj način učitelj razvija samostalnost i zrelost učenika. [1]

2.3.4. Učitelj kao kreator učnog okruženja

Važna zadaća učitelja je stvaranje okruženja u kojem je moguće otkrivati smisao. To uključuje:

- sigurno i poticajno ozračje,
- otvorenu komunikaciju,
- prihvaćanje pogrešaka kao prilika za rast.

Učitelj mora znati povezivati nastavne sadržaje s životnim iskustvima učenika, jer se smisao često otkriva upravo u vezi s realnim životom. [2]

2.3.5. Učitelj kao reflektivni praktičar

Logopedagoški učitelj svjestan je da je i sam u procesu učenja. Redovito reflektira svoj rad:

- Kako utječem na učenike?
- Stvaram li prostor za smisao?
- Kako reagiram na izazove?

Takva refleksija omogućuje profesionalni i osobni rast te kvalitetnije pedagoško djelovanje. [3]

2.4. Izazovi uloge učitelja

Uloga učitelja u logopedagogiji nije jednostavna. Zahtijeva:

- osobnu zrelost,
- spremnost na dijalog,
- otvorenost za pitanja bez jednostavnih odgovora.

Učitelj se često suočava i s ograničenjima sustava (vrijeme, nastavni planovi, administracija), no unatoč tome može postupno u nastavu uvoditi logopedagoške elemente.

U logopedagoškom shvaćanju poučavanja, učitelj nije samo prenositelj znanja, nego osoba koja svojim stavom, odnosom i načinom rada značajno utječe na razvoj osobnosti učenika. Temelji ovog pristupa proizlaze iz logoterapije, čiji je utemeljitelj Viktor Frankl, koji naglašava da čovjeka vodi potraga za smislom. [2]

Učitelj u tom kontekstu najprije nastupa kao uzor. Njegovo ponašanje, način komunikacije i odnos prema radu predstavljaju učenicima konkretnu iskustvenu lekciju o vrijednostima. Ako učitelj pokazuje poštovanje, odgovornost i unutarnju orijentaciju prema smislu, učenici to percipiraju i postupno internaliziraju. Vrijednosti se tako ne prenose izravno objašnjenjem, nego kroz odnos i primjer. [2]

Istovremeno, učitelj otvara prostor za pitanja smisla. Ne daje jedinstvene odgovore, nego potiče učenike da razmišljaju o tome zašto je učenje važno i koju vrijednost ima za njihov život. U tom procesu učenici razvijaju unutarnju motivaciju, jer učenje prestaje biti samo obveza i postaje osobno značajna aktivnost. Schechner i Zürner naglašavaju da je suština logopedagogije upravo u otvaranju pitanja, a ne u njihovom zatvaranju. [1]

Važan aspekt učiteljeve uloge je i odnos. Učitelj stupa u kontakt s učenikom kao osoba, a ne samo kao autoritet. Takav odnos temelji se na poštovanju, prihvaćanju i iskrenom zanimanju za učenika. U takvom okruženju učenik se osjeća sigurno, što omogućuje njegovu otvorenost i spremnost za suradnju. Alfried Längle ističe da je kvalitetan odnos temelj svakog učinkovitog odgojnog djelovanja. [3]

Učitelj također potiče odgovornost. Umjesto da učenicima nudi gotova rješenja, vodi ih da sami razmišljaju, biraju i preuzimaju posljedice svojih odluka, razvijajući tako njihovu samostalnost i unutarnju zrelost. Učenik se uči biti aktivni oblikovatelj svog života, a ne pasivni sudionik. [1]

Dodatno, učitelj stvara učnu okolinu u kojoj je moguće otkrivati smisao, osiguravajući povjerenje, potičući otvorenu komunikaciju i prihvaćajući pogreške kao dio nastavnog procesa. Povezuje nastavne sadržaje s životnim iskustvima učenika, jer ta povezanost daje znanju osobni značaj. [2]

Na kraju, učitelj je i reflektivni praktičar. Svjestan je da njegov rad nije statičan, nego se razvija zajedno s njim. Redovito razmišlja o svom radu, odnosima s učenicima i o tome kako još bolje podržati njihov razvoj. Takva refleksija omogućuje profesionalni i osobni rast te produbljuje pedagoško djelovanje. [3]

U logopedagogiji učitelj je stoga cjelovita osobnost koja svojim djelovanjem nadilazi granice tradicionalnog poučavanja. Njegova uloga prožeta je smislom, odnosom i odgovornošću, što omogućuje da škola postane prostor ne samo učenja, nego i osobnog sazrijevanja.

2.5. Praktični primjer

U učionici šeste razrede, na satu slovenskog jezika, učiteljica obrađuje tekst o prijateljstvu. Umjesto da sat započne samo objašnjavanjem nastavnog sadržaja, počinje pitanjem: »Što za vas znači pravi prijatelj?«

Učenici najprije nekoliko trenutaka razmišljaju, a zatim dijele svoje misli u razredu. Učiteljica njihove odgovore zapisuje na ploču i ne ocjenjuje ih kao točne ili netočne, nego ih prihvaća kao osobni izraz. Na taj način stvara prostor u kojem se učenici osjećaju saslušano i prihvaćeno. Već na početku sata uspostavlja se odnos temeljen na poštovanju i dijalogu. Takav pristup odražava logopedagošku ideju da se učenje povezuje s osobnim iskustvom i smislom. [1]

Kada učenici pročitaju tekst, učiteljica ih ne pita samo o sadržaju, nego ih usmjerava na promišljanje: »Zašto mislite da je prijateljstvo važno u životu?« i »Jeste li ikada morali birati između toga da učinite ispravno ili da slijedite grupu?« Učenici počinju povezivati literarni sadržaj s vlastitim iskustvima. Učiteljica ne nudi jednoznačne odgovore, nego potiče razmišljanje.

U nastavku sata učiteljica prikazuje situaciju: dva prijatelja se posvađaju zbog nesporazuma. Učenici razmišljaju kako bi mogli postupiti u takvoj situaciji. Svaki učenik prvo zapiše svoj odgovor, a zatim ga raspravlja u paru. Učiteljica ih vodi pitanjima poput: »Koja bi bila odgovorna odluka?« i »Kako bi se drugi osjećao u toj situaciji?«

Na taj način učenici razvijaju osjećaj odgovornosti i uče da uvijek imaju mogućnost izbora, što je jedna od temeljnih poruka logopedagogije. [1] Učiteljica ne rješava situaciju umjesto njih, nego ih potiče da sami traže rješenja.

Tijekom sata primijeti učenicu koja se rijetko uključuje. Umjesto da je direktno istakne, nježno je poziva na sudjelovanje pitanjem koje omogućuje osobni odgovor bez pritiska. Kada učenica progovori, učiteljica njen doprinos prihvaća s zanimanjem i povezuje ga s raspravom. Time jača osjećaj vrijednosti i pripadnosti, što je važan element odnosa koji ističe Alfried Längle. [3]

Prema kraju sata učiteljica učenike poziva na kratak zapis: »Što sam danas otkrio o sebi?« Učenici razmišljaju o svom iskustvu i učenju. Ta refleksija im pomaže da iskustvo učenja postane osobno značajno. Učiteljica sat zaključuje mišlju da prijateljstvo nije nešto samorazumljivo, nego zahtijeva trud, razumijevanje i odgovornost, pritom ne moralizirajući, nego sažimajući zaključke učenika.

Ovaj tijek sata pokazuje kako učitelj u praksi može ostvarivati logopedagoška načela. U fokusu nije samo nastavni sadržaj, nego i razvoj osobnosti, odnosa i vrijednosti. Učitelj djeluje kao pratitelj koji otvara prostor za smisao, potiče refleksiju i gradi odnos povjerenja. Takav pristup odgovara razumijevanju čovjeka kao bića smisla, koje je razvio Viktor Frankl, i omogućuje da nastava postane prostor cjelovitog razvoja. [2]

3. Zaključak

Logopedagoški pristup u školskom okruženju otvara važnu dimenziju odgoja i obrazovanja koja nadilazi puko prenošenje znanja. U središtu stavlja čovjeka kao cjelovito biće koje ne treba samo informacije, nego i razumijevanje smisla, vrijednosti i vlastite odgovornosti. Upravo u tome leži njegova najveća vrijednost – u povezivanju intelektualnog, emocionalnog i egzistencijalnog razvoja učenika.

Uloga učitelja u tom kontekstu je ključna. Svojim primjerom, načinom komunikacije i sposobnošću stvaranja sigurnog prostora omogućuje učenicima da

se otvaraju, promišljaju i razvijaju unutarnju motivaciju. Učitelj koji djeluje u duhu logopedagogije ne oblikuje samo učne rezultate, nego utječe i na oblikovanje osobnosti. Njegov rad stoga se ne mjeri samo ocjenama, nego i time kako učenici razumiju sebe, druge i svijet oko sebe.

Važno je naglasiti da logopedagogija ne zahtijeva potpunu promjenu nastave, nego prije svega promjenu perspektive. Riječ je o malim, ali značajnim pomacima: postavljanju pravih pitanja, slušanju učenika, poticanju refleksije i povezivanju nastavnog sadržaja s životom. Čak i ti koraci mogu značajno doprinijeti smislenijem i dubljem iskustvu učenja.

U vrijeme kada se učenici često suočavaju s osjećajem pritiska, nesigurnosti i nedostatka smisla, takav pristup postaje posebno vrijedan. Škola može postati prostor u kojem učenici ne samo stječu znanje, nego i otkrivaju tko su i što žele postati. Time se jača njihova unutarnja stabilnost, otpornost i sposobnost suočavanja sa životnim izazovima.

Riječi Viktor Frankl podsjećaju nas da smisao ne može biti nametnut izvana, nego ga čovjek mora sam otkriti. [2]rr Upravo to je suština logopedagogije i najdublja zadaća učitelja. Učitelj postaje onaj koji otvara prostor za smisao, a ne onaj koji ga određuje. Ako škola prihvati takav pristup, može postati mjesto istinskog susreta – između učitelja i učenika, između znanja i života, te između pojedinca i smisla. Takva škola ne odgaja samo uspješne učenike, nego odgovorne, zrele i unutarnje usmjerene ljude sposobne doprinijeti društvu na smislen i etičan način.

4. Popis literature

[1] Schechner, J., Zürner, H. (2013). *Logopedagoške teze*.

[2] Frankl, V. (2005). *Človekovo iskanje smisla*.

[3] Längle, A. (2000). *Uvod v logoterapijo in eksistencialno analizo*.